

Міщук Сергій
доктор історичних наук,
професор,
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

З ІСТОРІЇ ЗАСНУВАННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАУКОВО-АКАДЕМІЧНОЇ КНИГОЗБІРНИ ПРИ ВОЛИНСЬКОМУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОМУ МУЗЕЇ (1925–1928 рр.)

Публікація містить документи кінця 20-х років ХХ ст., що зберігаються в ДА Житомирської області і стосуються долі науково-академічної книгозбірні при Волинському науково-дослідному музеї.

Ключові слова: Житомирський інститут народної освіти, Волинський центральний науково-дослідний музей, книгозбірня, книжки, наукова бібліотека.

Публикация содержит документы конца 20-х годов ХХ в., хранящиеся в ГА Житомирской области и касающиеся судьбы научно-академической библиотеки при Волынском научно-исследовательском музее.

Ключевые слова: Житомирский институт народного образования, Волынский центральный научно-исследовательский музей, книжное собрание, книги, научная библиотека.

The publication contains documents of the end of 1920 th preserved in the State Archive of Zhytomyr Oblast and concerning destinies of the scientifically-academic library at the Volhyn research museum.

Key words: Zhytomyr Institute of National Education, the Volhyn Central Research Museum, library, books, scientific library.

ХХ ст. привнесло багато змін не лише у долю людей, а й фатально відбилосся на долі цінних книжкових та рукописних скарбів України. Багато з них загинули або втратили свою цілісність, будучи розпорошеними по різних книгосховищах та архівосховищах України. Іншим негативним наслідком було те, що впродовж десятиліть ці скарби були виключеними із наукового та культурного життя суспільства. Ідеологічні наслідки були доповнені подіями Другої світової війни, коли книжкові та рукописні фонди стали не лише жертвами воєнних дій, а й об'єктами грабінницької діяльності.

Найболючіший удар по національній пам'яті завдано ідеологічною машиною, який був спрямований не лише проти найкращих представників народу, а й на книжки та архівні документи.

Історія колекцій та зібрань як державних, так і приватних у різних регіонах України схожа одна на одну як крапля води, оскільки політика радянської влади здебільшого базувалася на прагненні стерти національну й духовну пам'ять. У 1918 р. вони націоналізувалися, переміщувалися з міста в місто, розбивалися, проходили пролетарську цензуру, концентрувалися у невеликій кількості центральних книгосховищ та консервувалися.

Останнім часом іде процес повернення пам'яті. Вивчення долі книг та рукописів, як і доля людей, стало одним з пріоритетних тем в історико-книгознавчих дослідженнях. Житомирщина також відчула на собі такий рух. Доля багатьох книжкових колекцій та зібрань Волині почала активно досліджуватися, зокрема, такими істориками бібліотечних та архівних скарбів Волині як Є. А. Біленький та С. О. Булатова¹, Т. Є. Мяскова², Н. В. Миронець³, М. Ю. Костриця⁴, І. І. Ярмошик та ін.

Цій темі присвячено деякі спеціальні дослідження історії книжкової спадщини, що впродовж 1919–1932 рр. була зосереджена у фондах Волинського центрального науково-дослідного музею в Житомирі, який став базовим книгосховищем для численних конфіскованих волинських колекцій та зібрань державних, громадських, церковних та науково-дослідних установ Волині⁵.

Документи, що нижче публікуються, віддзеркалили спроби місцевих учених та діячів культури Житомирщини протистояти руйнівній силі більшовицького ідеологічного механізму, що тільки почав діяти і, як показало майбутнє, протистояти якому було майже неможливо.

Започаткування Волинського центрального науково-дослідного музею в Житомирі належить до 1900 р. і пов'язане з першим даром її засновника – Товариства дослідників Волині⁶, коли було призначено бібліотекарем Миколу Кудрицького та започатковано фонди, хоча офіційне його відкриття відбулося в 1914 р.⁸

У 1919 р., коли було ліквідовано всі установи попередньої влади, Волинський музей передано у відання Волинського губернського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини (Волгубкопміс). Як згадувалося, музей став офіційним місцем концентрації націоналізованих фондів. У цей час до нього почали надходити предмети з націоналізованих приватних колекцій, тоді ж сюди надійшла найцінніша колекція з Волинського давньосховища, було створено художній відділ. У 1919 р. після смерті останнього власника – житомирського бібліофіла та мецената Івана Максиміліановича Шодуара – у бібліотеку музею надійшла значна за обсягом родова бібліотека, яка складалася з цінних і рідкісних книжково-рукописних матеріалів. Тоді ж та пізніше до неї було завезено ще декілька різних за обсягом і змістом книжкових зібрань – Кандиби, Дровольського, багатьох монастирів, зокрема, Підгірського, сільськогосподарська й лісогосподарська література тощо⁶⁰. У 1924 р. уповноважений музею І. Ф. Левицький перевіз бібліотеку графа Ілінського та збірки монастирів – Тригірського, Любарського, Дерманівського, Кодненського та ін. Наприкінці цього ж року зі Староконстантинівського музею було передано ще кілька невеличких збірок, наприклад, Грипарі⁶¹.

До музею потрапили книжкові фонди Волинської духовної семінарії, які після революції і націоналізації зазнали декількох перепідпорядкувань та переміщень. 12 липня 1920 р. рішенням бібліотечної секції позашкільного підвідділу губнаросвіти, яку очолював відомий вчений та громадський діяч П. Н. Абрамович, охорону та упорядкування бібліотеки семінарії, з огляду на її велику цінність, було доручено В. Я. Малахову⁶². Він опікувався нею усі подальші роки, коли вона перейшла до Інституту народної освіти (ІНО). У 1925 р. бібліотеку ІНО передано музею. Частина бібліотеки ІНО складалася зі значних історико-культурних зібрань Волині – православної та римсько-католицької духовних семінарій та інших дрібніших бібліотек приватних власників і державних установ загальною кількістю не менше 150 000 книжок, серед котрих були книжки «величезної музейної вартості». Це переміщення величезних за обсягом фондів було підготовлено у липні-вересні 1925 р. за розпорядженням НКО, як видно з наказу № 72 від 28 вересня 1925 р. по Житомирському окружному Інституту народної освіти⁶³.

Музей розташувався у колишньому будинку житомирського бібліофіла і мецената барона Івана Максиміліановича Шодуара, а також у колишніх будинках «Працелюбіє» і Церковно-археологічного музею⁶⁴.

Справжньою скарбницею бібліотеки музею були рукописні документи та збірка інкунабулів, палеотипів, рідкісних видань тощо. Цей найцінніший фонд акумулював книжкові скарби колишніх волинських бібліотек і був значним за обсягом, складом і змістом. Враховуючи обставини передачі пам'яток, облікова документація музею щодо них містить лише приблизні відомості, інколи ці дані щодо рукописів і стародруків фіксують просто їхню вагу в пудах. Наприклад, відзначалося, що «манускриптів, інкунабулів, бібліографій, особливо цінних видань (250 пудів)»⁶⁵. У 1926 р. з них було описано та досліджено П. Н. Абрамовичем 65 інкунабулів. У мобілізаційному плані музею, що зберігся в фондах Держархіву Житомирської області, значиться: «Бібліографії особливо цінної набереться пудів 25. Алдіна (приблизно 25 номерів) і Елсєвіріана (приблизно 100 номерів) пудів два. Палеотипи (1501–1530 рр.) пудів 25. Особливо цінні видання XVI–XX ст. пудів сто»⁶⁶. У 20-х рр. XX ст. цінні раритети волинських книгосховищ було зареєстровано створеним Волинським губернським комітетом охорони пам'яток старовини та мистецтва, який розгорнув діяльність з обліку найцінніших пам'яток культури, в тому числі й книжкових⁶⁷.

Крім матеріалів наукової тематики, у бібліотеці музею сконцентрувався цілий пласт документів музичної культури минулого з цінними виданнями та рукописами, стародруківаними виданнями та збірниками рукописних пам'яток⁶⁸.

Нарешті, важливим науково-збирацьким здобутком у комплектуванні і систематизації фондів музею було, передусім, створення фонду «Волиніка» – матеріалів історико-краєзнавчого характеру, які містили відомості про Волинський край, його минулого і сучасності, або того, що було надруковано на Волині. Основу його склали фонди Товариства дослідників Волині та інші цінні фонди. Таким чином, фонд «Волиніка» був сформований як найповніше зібрання літератури та архівно-рукописних пам'яток, що стосувалися Волині, а також ґрунтовна джерельна база для наукових досліджень. Цей важливий напрям збиральництва історико-культурної спадщини Волині традиційно відповідав первісним концептуальним засадам створення фонду. Загалом у музеї налічувалося понад 300 тис. видань. Почалося опрацювання та вивчення фондів. Так, польські джерела упорядковував співробітник бібліотеки В. Я. Гнатюк, виняткова роль у систематизації та впорядковуванні різноманітних цінних матеріалів бібліотеки належала П. Н. Абрамовичу⁶⁹.

Петро Никандрович Абрамович, подвижник дослідження волинських старожитностей, займався вивченням найціннішого фонду бібліотеки (рукописів, інкунабулів, палеотипів). Йому належить особлива роль у рятуванні та вивченні їх. Як людина високого професійного рівня²⁰, він розумів цінність цього фонду та багато зробив задля його врятування.

У 1925 р. у бібліотеці музею тривала «чистка» книжкових фондів і вилучення з них «сумнівних» в ідеологічному відношенні архівних документів, літератури та вітчизняної і зарубіжної періодики. Ці зміни в бібліотечній системі визначалися цілеспрямованою агітаційно-пропагандистською політикою у контексті завдань соціалістичного будівництва, коли охоплення широких мас населення політосвітньою книгою стало у 1924–1925 рр. основним напрямом діяльності масових бібліотек²¹. З 1928 р. у цей процес почали втягуватися й наукові бібліотеки. Як свідчить звіт Волинського музею з квітня по листопад 1925 р., за розпорядженням губоно і губполітосвіти вилучено близько 100 пудів архіву парафіяльних шкіл Волині, Любарського монастиря, Житомирського деканату, газет житомирських, київських, женецьких, лондонських, віденських видань російською, українською, польською, єврейською та іншими мовами (zareєстровано 140 номерів)²².

На першій конференції наукових бібліотек України наприкінці грудня 1925 р. у доповіді уповноваженого Наркомосу В. В. Дубровського вперше було висловлено думку щодо перспектив централізації наукових бібліотек шляхом їх укрупнення, зведення фондів та створення книгосховищ, куда планувалося перевезти усі дореволюційні фонди «з метою ліквідації роздрібності». Створювалися чотири великі регіональні центри на базі наукових бібліотек у Києві, Харкові, Одесі, Катеринославі²³. Житомир не потрапив до кола цих бібліотечних центрів, що мали б зберігати книжкові колекції. Він опинився у сфері дії Києва. Ця політика проводилася в контексті централізації бібліотечної справи та спланованої політики радянської влади щодо концентрації дореволюційних книжкових колекцій та зібрань у центральних регіональних сховищах. Однак, наприкінці 1925 – на початку 1926 рр. цей намір ще не було реалізовано.

Рішення Наркомосу і його колеги про передачу книжкових фондів Волинського науково-дослідного музею до Всеукраїнської бібліотеки України у Києві було прийнято 2 липня 1928 р. Тому утворена в 1925 р. наукова книгозбірня у Житомирському музеї функціонувала недовго.

Волинське наукове товариство зробило спробу в 1928 р. залишити книжкові й документально-рукописні фонди у Житомирі. Документи, що публікуються нижче, висвітлюють боротьбу місцевих діячів за своє право на зберігання та дослідження цих фондів.

Як свідчать наступні події, усі заходи житомирських науковців та інтелігенції, спрямовані на залишення волинських книжкових і документально-рукописних фондів у Житомирі, зазнали поразки, оскільки зіткнулися не з поодиноким фактом дії влади, а з цілісною системою її заходів, спрямованих на вилучення цього культурного багатства минулого з наукового обігу. Підсумовуючи наведене в архівних документах, можна дійти висновку, що боротьба проти розпорошення цінних матеріалів з історичного минулого Волинського краю проводилася інтенсивно та аргументовано, але не могла протидіяти централізованій політиці концентрації книжкових фондів у великих сховищах України з метою встановлення контролю за їхнім використанням. Ідеологічна машина вже почала набирати силу.

У 1929–1932 рр. НКО провадив уже цілеспрямовану політику щодо концентрації універсальних книжкових фондів та збирання старих колекцій і зібрань у декількох центрах, серед яких Всенародна бібліотека України в Києві був найзначнішим. У грудні 1929 р. було вирішено охопити цим процесом і музеї: їм було заборонено збирати універсальні книжкові фонди і бібліотеки та зобов'язано усі державні та округові музеї переглянути склад своїх фондів та зайві для них книги передати до найближчої наукової бібліотеки – або ВБУ в Києві, або Харківській та Одеській центральним науковим бібліотекам²⁴. Переміщення найцінніших фондів Житомирщини до ВБУ в Києві та Музею українського мистецтва у Харкові відбулося впродовж 1929–1934 рр. Подальша доля цих пам'яток також була непростюю. Якщо житомирська спадщина збереглася у фондах НБУВ, то за даними М. Костриці, який докладно вивчав діяльність Товариства дослідників Волині²⁵, харківська складова, що надійшла до Музею українського мистецтва, загинула під час бомбардування міста у період Великої Вітчизняної війни.

Документи, що публікуються нижче, зберігаються у фондах Державного архіву Житомирської області: Губнаросвіти (ф. Р-28, спр. 140) та Президії Житомирської міськради (ф. Р-280, оп. 1, спр. 89).

- ¹ Біленький С. А. Родовий архів Шодуарів у фондах Інституту рукопису НБУВ // Архіви України. – К., 2000. – Вип. 4/6. – С. 44–51; *Він же*. Фонд Шодуарів: історія надходження колекції // Бібліотечний вісник. – 2000. – № 5. – С. 31–34; *Він же*. Документальне зібрання родини Шодуарів // Архіви України. – № 4–6. – К., 2000. – С. 42–48.
- ² Біленький С. А., Булатова С. О. Матеріали з історії бібліотеки баронів де Шодуар у фондах Інституту рукопису НБУВ (архівна та рукописна спадщина) // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2000. – Вип. 6. – С. 56–74; Булатова С. О. Книжкове зібрання роди польських магнатів Яблоновських у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – К., 2006. – С. 160–170.
- ³ Мяскова Т. Бібліотека Імператорського Університету Св. Володимира: З історії комплектування (1834–1927 рр.). – К., 2005.
- ⁴ Миронець Н. Р. Доля книжково-рукописного зібрання українського культурного діяча барона Ф. Р. Штейнгеля // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 3. – С. 32–36; *Вона ж*. Бібліотека Городоцького музею барона Ф. Р. Штейнгеля: створення, шляхи наповнення, історична доля. // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі і ВНВ. – Рівне, 2003. – Вип. 4. Ч. 2. – С. 61–66; *Вона ж*. Городоцька бібліотека барона Ф. Р. Штейнгеля – скарбниця історичної пам'яті Волині // Наукові праці НБУВ. – 2003. – № 11; *Вона ж*. Бібліотека барона Ф. Р. Штейнгеля як науково-дослідний відділ Городоцького музею Волинської губернії // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2003. – Вип. 8.
- ⁵ Костриця М. Ю. Товариство дослідників Волині: історія, діяльність, постаті. – Житомир: Вид-во М. А. К., 2001.
- ⁶ Ярмошик І. І. Волинь в історико-краєзнавчих дослідженнях XIX–XX століть. – Житомир, 2003. – 215 с.
- ⁷ Міщук С. М. Матеріали Волинського краєзнавчого музею (кін. XIX – поч. XX ст.) як джерело з історії церкви, духовної освіти та бібліотечної справи // Библиотечное дело и краеведение: Сб. науч. тр. – К.; Симферополь. – 2002. – Вип. 3. – С. 16–23; *Він же*. Рукописні конфесійні пам'ятки XVII–XIX ст. Волинського державного краєзнавчого музею в Житомирі // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць. – К., 2002. – Вип. 5: Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства. – С. 125–133.
- ⁸ Костриця М. Ю. Товариство дослідників Волині: історія, діяльність, постаті...
- ⁹ Кудрицький М. Бібліотека Волинського Центрального науково-дослідного музею: (Хроніка) // Бібліол. вісті. – К., 1926. – № 3. – С. 85–89.
- ¹⁰ Ланчук Н. В. 130 років Житомирському обласному краєзнавчому музею (1865–1995) // Матеріали та тези наук. конф. до 130-річчя Житомирського краєзнавчого музею (11–13 жовт. 1995 р.). – Житомир, 1995. – С. 11–12.
- ¹¹ Кудрицький М. Бібліотека Волинського Центрального науково-дослідного музею... – С. 88–89.
- ¹² Звіт Волинського науково-дослідного музею за IV квартал (липень-вересень) 1924–1925 рр. – Держархів Житомирської обл., ф. 266, оп. 1, спр. 182, арк. 94; 89, 88–89.
- ¹³ Матеріали бібліотечних секцій підвідділу позашкільної освіти Волинського відділу народної освіти. 1920–1921 рр. – Держархів Житомирської обл., ф. Р-31, оп. 1, спр. 1, арк. 255.
- ¹⁴ Держархів Житомирської обл., ф. 266, оп. 1, спр. 182, арк. 77–94.
- ¹⁵ Дзбанівський О. Матеріали музичної старовини в Житомирському музеї // Музика. – К., 1927. – № 5/6. – С. 49–51; Костриця М. Ю. Товариство дослідників Волині: історія, діяльність, постаті... – С. 111–130.
- ¹⁶ Держархів Житомирської обл., ф. 260, оп. 2, спр. 4, арк. 1–94, ст. 49; ф. Р-31, оп. 1, спр. 13, арк. 80–80 зв.
- ¹⁷ Там само, арк. 94.
- ¹⁸ Каталог інкунабул / Уклад. Б. І. Зданевич; Упоряд. Г. І. Ломонос-Рівна. – К.: Наук. думка, 1974. – 250 с.
- ¹⁹ Дзбанівський О. Матеріали музичної старовини в Житомирському музеї... – С. 49–51.
- ²⁰ Кудрицький М. Бібліотека Волинського Центрального науково-дослідного музею... – С. 88–89.
- ²¹ П. М. Абрамович закінчив Волинську духовну семінарію, С.-Петербурзьку духовну академію та С.-Петербурзький археологічний інститут, викладав російську писемність у Волинській духовній семінарії, активно працював у Товаристві дослідників Волині, співробітничав з ВУАН, ректор Волинського учительського інституту. Див.: Ярмошик І. І. Волинь в історико-краєзнавчих дослідженнях. – Житомир, 2006. – С. 145.
- ²² Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, 1918–1941. – К., 1998. – С. 111–112.
- ²³ Держархів Житомирської обл., ф. 266, оп. 1, спр. 182, арк. 36.
- ²⁴ Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки... – С. 118–122.
- ²⁵ Бюллетень НКО: Постанова колегії НКО УСРР «Про стан бібліотечної роботи в УСРР» // Бюл. НКО. – 1929. – № 51–52. – С. 2–3, 9.
- ²⁶ Костриця М. Ю. Товариство дослідників Волині: історія, діяльність, постаті... – С. 52.

№ 1

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА СЕКЦІЇ НАУКОВИХ РОБІТНИКІВ ГУБВІДДІЛУ НАРОСВІТИ ДО ВОЛИНСЬКОГО ГУБ[ЕРНСЬКОГО] ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ ЩОДО ЗАСНУВАННЯ НАУКОВО-АКАДЕМІЧНОЇ КНИГОЗБІРНИ ПРИ ВОЛИНСЬКОМУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОМУ МУЗЕЇ

Травень 1925 р., м. Житомир

Коли при Радянській владі в Житомирі 1919 р. було засновано першу вищу школу – Інститут Народної Освіти, тим самим було покладено перший камінь для нової доби культурного життя Волині, що досі знала тільки елементарну освіту для робітників і селян, або ніякої, але зате мала в свій час в початку 19 ст. вищу школу для польського панства в Кременці.

Тепер це вище культурне життя будує на Волині робітник і селянин, і за першим ВУЗом встиг уже збудувати кілька нових (Індустр[іальний] Технікум, Землеустр.: Технікум, Укр[аїнські] та Євр[ейські] педкурси). Таким чином, Житомир став значним культурним центром і повинен далі підтримувати й підвищувати свій культурний рівень.

Одним з засобів до нормального ходу наукового життя взагалі і навчального в вищій школі зокрема є наукова бібліотека. Такі бібліотеки є у всіх культурних містах, що мають старі ВУЗи. В них мають постійне місце для дослідів наукові інституції, науково-дослідні кафедри й окремі особи, що працюють науково в якій-небудь галузі знання. Без першоджерел ніяка справжня дослідна робота відбуватися не може й завмирає. Отже, на черзі для Житомира, як профільного культурного центру Волині (в її географічно-історичних та економічних межах), влаштування такої бібліотеки.

Думка про неї виникла в Секції наук[ових] роб[ітників], що особливо гостро відчувають потребу для своєї культурної праці в такій бібліотеці. І по обміркуванню виявилось, що її не тільки збудувати треба, але й можна.

Головні підстави, на яких вона має існувати, такі:

В склад входять науковці бібліотеки Волинського Центрального Науково-Дослідного Музею та Інституту Народної Освіти, що разом складуть 150 000 томів книжок (50 т. + 100 т.).

В порядку адміністративному вона підлягає Укрголовнауці.

В порядку організаційному вона об'єднується з Волин[ським] Центр[альним] Музеєм, як окремих відділ Музею.

Засоби, потрібні для її існування й праці, отримує від держави через Головнауку й Наркомос.

Працю свою проводить на підставах, звичайних для такого роду бібліотек (читання в самій бібліотеці, де мають відповідні кабінети й всі умови для наукової роботи).

Отримує чергові наукові видання як українські й російські, так і закордонні, на звичайних підставах, котрі сформується при переговорах з центром.

Має окреме помешкання, що входить у склад музейного господарства, і затверджений центром штат робітників.

Певна річ, що зазначені вище пункти одні привести в життя буде легше, другі трудніше. Перші кроки вже зроблено, і згода інституцій, що найбільш зацікавлені справою, – ІНО, Музею, мається.

Одночасно з цим піднімається належне клопотання перед центром. Але є один бік справи, що з приводу його Секція наук[ових] роб[ітників] має потребу звернутися до Губ[ернського] Вик[онавчого] Комітету. Це питання про помешкання.

Наукова книгозбірня не може вміститись ні в який будинок, в яким зараз містяться окремі її частини. Для неї потрібно мати помешкання, що повинно задовольняти цілий низці вимог:

Воно має бути забезпеченим від пожежі.

Воно повинно мати не менш, ніж 30 кімнат звичайного розміру.

Воно не повинно займати частини будинку, що в нім міститься яка-небудь ще друга установа.

І, нарешті, нема рації настоювати, щоб було де-небудь дуже в центрі міста.

Отже, Секція наукових робітників звертається до Волинського Губ[ернського] Виконавчого Комітету з проханням:

своєю принциповою згодою підтримати ідею влаштування в Житомирі єдиної наукової бібліотеки;

під час ліквідації губустанов і розподілу звільнених будинків мати на думці заяву Секції з приводу приміщення для наукової книгозбірні;

дозволити представникові Секції бути присутнім на засіданнях комісії, що буде розподіляти будинки губустанов.

*Секретар губуправління
Голова Бюро Секції
Секретар*

*Держархів Житомирської обл., ф. 28, оп. 1, спр. 140, арк. 29–30. Оригінал.
· Російська калька: землеустроительный.*

№ 2

ВИСНОВОК ВОЛИНСЬКОЇ ГУБНАРОСВІТИ ЩОДО УТВОРЕННЯ НАУКОВО-АКАДЕМІЧНОЇ КНИГОЗБІРНИ ПРИ ВОЛИНСЬКОМУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОМУ МУЗЕЇ

Без дати, м. Житомир

Розглянувши доповідну записку наукових робітників про утворення Наукової Книгозбірні в м. Житомирі, Губнаросвіта Волині вважає необхідним підтримати прохання.

З свого боку Губнаросвіта рахує необхідним підкреслити, що в даний момент вже надано наказу про переведення крізь окрему комісію попередньої роботи по утворенню Науково-

академічної Книгозбірні при Волинському Науково-Дослідному Музею – шляхом концентрації всієї науково-академічної літератури при бібліотечному Від[ділі] музею.

На думку Губнаросвіти, незалежно від організаційних умов (відвід помешкання, т. і.) необхідно клопотатися перед Наркомосвітою, що до утримання зазначеної Книгозбірні згідно маючому бути розробленому кошторису та штатам, відпустка коштів за рахунок держбюджету.

Все літературне майно академічного значення, котре знаходиться по окремих установах, повинно бути передано бібліотечному Відділу Музею, при цьому розподіл літератури та його використання на випадок суперечок з боку окремих установ, повинне розглядатися Комісією в складі представників: Губнаросвіти, Губполітосвіти, Музея, Губвиконкому та Губкому КП(б)У.

По даним дослідю загальна кількість книжок в Науково-Академічній Книгозбірні може рівнятися приблизно від 350 000 до 500 000 томів.

Зміст літератури: літературні пам'ятники, історичні досліді, технічні твори, твори по окремих галузях науки – в значній мірі старих видань. В перший рік існування Книгозбірні необхідно одержати субсидію на передплату Науково-академічних видань, а також на придбання творів по окремих галузях науки.

В останньому Губнаросвіта погоджується з положенням доповідної записки.

*Завгубоно Коник
Секретар Гащенко*

Держархів Житомирської обл., ф. Р-28, оп. 1, спр. 140, арк. 30–30 зв. Оригінал.

№ 3

ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ РАДИ ВОЛИНСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА КРАЄЗНАВСТВА ЩОДО СТАНУ БІБЛІОТЕКИ ВОЛИНСЬКОГО МУЗЕЮ ТА РІШЕННЯ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ УРСР ПРО ПЕРЕДАЧУ ЙОГО КНИЖКОВИХ ФОНДІВ ДО ВСЕНАРОДНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ

17 липня 1928 р., м. Житомир

Слухали:... Біжучі справи.

... 6) Питання про наукову б[ібліоте]ку при Волинськ[им] Дер[жавн[им]] музеї. Секретар повідомляє про клопотання, що його висовує культурна [секція]. Секції (постанова останнього засідання) звернутись до відповідних організацій од імені ради Товариства з просьбою допомогти Музеєві грошовими засобами і взагалі сприяти роботі б[ібліоте]ки. Секція тільки продовжує ту роботу, яку в свій час розпочала секція Наукових Робітників і Музей.

Разом з тим т[овариш] Мефедова доводить до відома Ради, що 17-го липня в Музей отримано від ВБУ (№ 1705) листа такого змісту: що згідно з постановами Президії Укрнауки од 2/VI-1928 р. і колеґії Наркомосу од 2/VII – 1928 р. книжкові фонди Волинського Музею передано до Всеукраїнської Б[ібліотеки] У[країни] з тим, щоб залишити Музею потрібні йому книжки, що повідомляючи про це Всенар[одну] Б[ібліотеку] У[країни] пропонує до того часу, доки буде розподілено книжкові фонди між В[сенародною] Б[ібліотекою] та Музеєм, не передавати нікому без згоди ВБУ ніяких творів друкарської продукції – книг, листівок, мап, гравюр, газет, нот тощо. ВБУ в свій час надішле до Музею своїх співробітників, щоб перевести сортування й розподіл фондів. Од Головнауки і до Наркомосвіти поки що повідомлень ніяких немає.

Обміркувавши б[ібліотечне] питання усебічно, Рада Тов[арист]ва підкреслює що:

1) наукова б[ібліоте]ка при Музеї в її повній цілості утворена для забезпечення правильної культурної і наукової роботи в Ж[итомир]і на Волині;

2) що вона є наук[овою] базою для роботи Жит[омирського] і інших місцевих ВУЗів;

3) що на збудування її витрачено безліч зусиль культр[обітників] краю;

4) що майже в повнім своїм складі вона зв'язана з віковим культ[урним] життям Волині;

5) що при великих Київських книжкових фондах вона до Києва внесе переважно дублікати (при 14 примірниках Острозької біблії Київ отримає ще 3 прим[ірники], коли б переведено було до життя оцю постанову);

6) що з точки зору культурної праці в усій країні – необов'язково, щоб усе те, що є в нас, а в Києві нема, передавалось до Києва;

7) що коли б така ідея стала офіційно визнаною, то вона відбилась би страшною деструкцією на роботі провінціал[ьних] об'єднань і організацій;

8) коли вже ділитись дублікатами, то доцільніше це робити з якою-небудь іншою б[ібліоте]кою, а не з київською;

9) що розвиток центра не повинен одбуватись за рахунок і на шкоду периферії;

10) що для центру не обов'язково мати те, що є в б[ібліоте]ках периферійних, досить знати про те, що в них є;

11) це в центр[альних] б[ібліоте]ках є більше інших засобів і матеріальних і всяких інших, щоб забезпечити високі культурні вимоги свої, тоді як навіть досягнення незначні, на периферії вимагають далеко більших зусиль і праці і що через те б[ібліоте]ки центральні могли б обійтись без того матеріалу;

12) що книжковий матеріал музею не лежить мертвим багажом в помешканнях б[ібліоте]ки, а використовується при звичайній науковій роботі всіма, кому це потрібно;

13) що спроба деяких установ клопотатись про приєднання до свого майна частини зібраних в Жит[омирському] Музеї колекцій взагалі є великою загрозою для культ[урного] росту революційного Жит[омира];

14) що й без того значна кількість матеріалу (картини, книжки й інші колекції) який повинен бути в Жит[омирі], таким чи іншим способом перенесена до укр[аїнських] і союз[них] центрів і що перед Жит[омирською] орг[анізацією] стоїть задача раніш або пізніш розпочати справу про перевезення їх назад (так напр[иклад], Справа з книж[ковими] мат[еріалами], що є і в Харкові, і в Києві, в Харкові в порядку військової евакуації під час війни з розпорядження царської влади, а в Києві – внаслідок центр[алізаторської] політики царського уряду.

15) перевозка цієї б[ібліоте]ки до Києва обійдеться державі в більшу суму, ніж підтримати її на місці;

16) коли Вінниця забезпечується центральними коштами на норм[альне] утримання б[ібліоте]ки і обов'язковим примірником (при 50 тис. населення і 1 педтехнікумі), то невже в Ж[итомирі] має на це менше право (при 80 тис. населення і 5 ти ВУЗ'ах)";

17) що ж до користування б[ібліоте]кою в Ж[итомирі], для нежитомир'ян, то в Ж[итомир] так само легко доїхати, як і до Київ[а], через добрі шляхи сполучення.

Зміркувавши все зазначене, Рада Тов[арист]ва ухвалила: вжити всіх заходів, щоб б[ібліоте]ка наукова Вол[инського] Музею в її теперішнім вигляді залишилась уже на місці. Для цього звернутись до всіх організацій і установ, як місцевих, так і інших, що їх робота пов'язана з б[ібліоте]кою, з проханням допомогли Тов[арист]ву в цій справі і опротестувати це вирішення в належних інстанціях. Інформувати про стан справи Секцію Наукових Робітників, Виконком, Міську Раду, Інспектуру Наросвіти, скласти од Наукового Тов[арист]ва доповідну записку до Укрнауки, в якій зазначити Музеї для забезпечення наукової продукції в Житомирі і на Волині; просити Муз[ейну] Раду підняти перед Наркомосом клопотання про затримання передачі фондів б[ібліоте]ки до перегляду питання. Інспектуру наросвіти – підтримати лінію Тов[арист]ва і інтересах наукової справи, як краєзнавчої так і взагалі, вживши відповідних заходів. І нарешті скликати нараду із представників різних організацій, установ, шкіл для спец[іального] обміркування справи (з представниками від Музейної Ради, інспектури Наросвіти, Виконкому, Бюро Секції Наукових робітників, Наукового Тов[арист]ва лікарів, Обміту, ІНО, ВІП'у, Землетехнікуму, Міськради і інш.). Збори призначити на 28 липня в суботу о 6 годині – в будинку освіти.

Оригінал за належними підписами

З оригіналом згідно:

підпис секретаря Тов[арист]ва [П. Абрамович]

Печатка

Держархів Житомирської обл., ф. Р-280, оп. 1, спр. 89, арк. 160–161. Відпуск.

· Так у тексті. Слід читати *Всенародної*.

· Йдеться про створення Вінницької філії Всенародної бібліотеки України, коли усі книжкові та архівні фонди були залишені у Вінниці, а бібліотека, де було зібрано багато конфіскованих книжок, підпорядковувалася ВБУ та ВАУН фактично номінально.

№ 4

ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ РОЗШИРЕНОЇ НАРАДИ, СКЛИКАНОЇ ПОСТАНОВОЮ РАДИ
ВОЛИНСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА КРАЄЗНАВСТВА ВІД 17 ЛИПНЯ 1928 Р.
З ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ, З ПРИВОДУ ПЕРЕДАЧІ КНИЖКОВИХ
ФОНДІВ ВОЛИНСЬКОГО МУЗЕЮ ДО ВСЕНАРОДНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ

28-го липня 1928 р., м. Житомир

Збори були 28-го липня 1928 року. Почалось засідання о 7 год. Запрошено представників Музейної Ради, Інспектури Наросвіти Виконкому, Бюро Секції Наукових робітників, Наукового Товариства Лікарів, Омбіту, ІНО, ВПУ, Землетехнікуму, Миської Ради, Наукової секції при спілці Роботземліс, Лікарської Секції, Укрпедтехнікуму і Євпедтехнікуму.

Присутні: К. Тишкевич, М. Орлов, В. Гнатюк, Є. Вейлерт, Ф. Мефедов, Г. Звада, Кршисецький, Ів. Левицький, П. Абрамович, А. Радзиван, І. Клименко й інші.

Обмірковується положення Наукової бібліотеки при Волинському Державному Музеї.

З доручення Ради Волинського Народного Товариства Кращезнавства про причини скликання зборів дає інформацію секретар Товариства П. Абрамович. Зміст інформації такий: Волинський Науково-Дослідний Музей отримав од Всенародної Бібліотеки України повідомлення, що на підставі постанови Президії України од 2/VI-1928 р. і колеґії Наркому од 10/VII-1928 р. книжкові фонди Волинського Музею передано до Всенародної Бібліотеки України з тим, щоб залишити Музею потрібні йому книжки.

ВБУ пропонує до того часу, доки буде розподілено книжкові фонди між ВБУ та Музеєм, не передавати нікому без згоди ВБУ ніяких творів друкарської продукції – книг, листівок, мап, гравюр, газет, нот тощо. ВБУ в свій час надішле до Музею своїх співробітників, щоб перевести сортування й розподіл фондів.

Наведене повідомлення набирає особливої ваги, тому що збігається з рядом заходів різних організацій, які мають одну мету – вилучення з Житомирських збірок Культурно-наукового характеру частини колекцій на користь центральних організацій. Є підстави говорити це відносно художніх колекцій Музею, відносно Окрарху і т. д.

Велике принципове значення цих заходів, що ведуть до занепаду або ослаблення значення Житомира, як культурного осередку, не може не торкатись організацій, зв'язаних з культурною роботою в Житомирі і на Волині.

Що ж до бібліотеки, то історичний смисл її існування в Житомирі – забезпечення місцевої культурної й наукової праці. Вирости з б[ібліоте]ки «Общества Исследователей Волини», поширившись за часів Жовтневої Революції, вона збрала наукову літературу, якій не було місця (і територіальних і почасти навіть ідеологічно) в інших бібліотеках та установах. До неї вступили книжки установ, що з Революції перестали існувати, сюди збрали книжковий матеріал численні експедиції, які організували Музей в межах спочатку губернії, а потім округ, попали книжки частини Волинських дідичів та панів; сюди передавалися книжки із центральної бібліотеки, набувалися за кошти різних Волинських Освітніх установ, в тім числі Наросвіти та Музею і т. д., і т. д. Малося на увазі створити не бібліотеку Музею, що обслуговувала б чергову роботу Музею, а наукову бібліотеку, яка стала б у майбутньому базою наукової роботи на Волині. В такому напрямку не раз робила заходи перед Центром і Волинська Секція Наукових робітників, і Музей, і Наросвіта. Після тяжких зусиль, серед безмежних труднощів, нарешті вдалося збудувати значну, як для нас, книжкову скарбницю.

Мала й першорядну вагу для нас, в наших умовах праці, вона зовсім міняє своє значення в Києві. Перевезена туди, вона тільки збільшила б дублікатні фонди Київщині, а Житомир був би позбавлений елементарних умов наукової праці. Дуже мало матеріалу для Києва найшлося би нового. Найрідші стародруки, принаймні, українські в Києві представлені й без того численними примірниками.

Острожська біблія 1581 року в Києві є в 14 примірниках. І в наших трьох примірниках Київська бібліотека зовсім не зацікавлена. В такому положенні 99% книжного інвентаря нашої наукової бібліотеки. З другого ж боку, тепер трудно собі уявити яким би способом переведено було сортування, про яке говорить лист ВБУ. Коли Київська бібліотека маючи три мільйони з лишком фондів, досі не каталогізувала більшої половини своїх записів (2 100 000 одиниць), коли при 86 співробітниках вона не може справитися з каталогізацією половини чергових щорічних предбань (річний прирост за її офіційним справозданням – 274 172 одиниці), то ясно, що таке сортування якого б бути тільки випадковим і суб'єктивним і перш за все це було б з'ясовано, що в Києві є і чого нема.

Здавалось би, що в першу чергу, до Києва повинно одійти те, чого нема в Київських б[ібліоте]ках. Боїмось, що тоді місцеві культурні сили позбавлені б були усяких стимулів до нагромадження в місцевих музеях і бібліотеках культурного майна в інтересах збільшення культурного значення Житомира. І ще тому, що послідовно проведений цей принцип обезкровив би усі провінційні музеї. Прийшлося би передати до Києва і з Чернігова і з Полтави і з інш[их] культ[урних] центрів найкращу частину муз[ейних] збірок, проти чого раніш висловлювалась

Наркомосвіта, коли виникло, напр[иклад], питання про Шевченківські автографи, які зберігає Чернігівський музей. А головне – це повело б до ослаблення культ[урних] інтересів на периферіях, і знову набула б переваги психологія законности культ[урної] боротьби центрів з окраїнами.

Не можна говорити й того, що в Ж[итомирі] певної частини книжкового інвентаря нашої наукової біб[ліоте]ки ніхто не використовує, тоді як у Києві фахівців більше. Мова може йти якраз про такі книжки, що цікаві одиницям як у Житомирі, так і у Києві. Це легко довести прикладами.

Але й без того ясно, що коли певна літ[ерату]ра опинилася в Ж[итомирі], то значить – хтось колись і для чогось її тут зібрав, і значить – хтось колись так само як і в Києві її може тут використати.

Чули ми ще, як казали, що житомирськими силами її, себ-то біб[ліоте]ки не впорядкувати. При мінімальних асигнуваннях з центру нема ніяких, нібито надій, щоб в Житомирі хватило сил довести її до потрібного для правильної роботи стану.

Здавалося б, що найкращою відповіддю на це була б додаткова допомога з центру, що для Житомира, як і для інших культ[урних] центрів не тільки законна, але й дуже доцільна. Іде ж центр[альна] допомога на установи, які при всій їх потребі для держави не можуть бути забезпеченими з місцевих коштів і все ж таки навіть при тих умовах, які є в дійсності – наша біб[ліоте]ка завдяки великій уважності до цієї справи Музею і співчуттю культ[урного] суспільства зробила стільки, що ні в кого, хто знає справу, не підійметься рука кидати обвинувачення біб[ліотечному] штатові в незначних наслідках роботи. Все, що мало каталоги, розміщене, класифіковане, цілком придатне для наукового користування, ведеться щоденно уперта робота по систематизації й каталогізації матеріалу не каталогізованого. І не далекий той час коли біб[ліоте]карі перейдуть на білову роботу ведення тільки чергової праці по вписуванню нових книжок і по задоволенню потреб місцевих наукових робітників.

Все зазначене говорить про те, що аргументація, яка могла б обґрунтувати передачу наукової біб[ліоте]ки при Вол[инському] музеї другій установі не є непохитна.

З другого ж боку коли вдуматись в положення, яке в останні часи займає Житомир в загальній системі рад[янської] освітньої політики на Україні, то забезпечення його порядною біб[ліоте]кою наукового типу, викликається простою необхідністю. До Жовт[невої] революції Ж[итомир] не йшов далі гімназій та семінарій. А тоді він був губерн[ським] центром території од Тетерева до Буга. Зменшений в своїм адміністративному значенні, ставши центром округовим, він однак ж не тільки не втрачає свого культурного впливу, а навпаки його збільшує. Нова освітня система дала йому 5 вищих закладів (ІНО, ВІП, Землетехнікум, Укр[аїнський], Євпедтехнікуми), створила тут великий науково-дослідний осередок в Музеї – всі установи, до яких тягнуться молоді робітники й селяни не тільки одної Волинської округи. При таких умовах велика наукова біб[ліоте]ка потрібна в Ж[итомирі] як засіб ці культурні тяготіння зоорганізувати й зміцнити.

Висновок, Вол[инська] Наукова Бібліотека, для якої фундамент заложено при Музеї, в Ж[итомирі] бути повинна, інше питання, чого вона тепер потребує, чого їй бракує. Їй багато бракує, але мова про це зараз не до речі. А щоб вона, ця біб[ліоте]ка, тепер уже могла б бути корисною, для цього ж є звичайні способи обміну дублікатами, міжбіб[ліотечних] абонентів і т. д. (за допомогою яких тер[иторіальні] перешкоди наукового користування ею зводяться до мінімуму).

І. Д. Левицький додав до цього, що в даний момент досить передчасним і непоміркованим кроком був би всякий перерозподіл або ж одбір матеріалів з збірок, що вкладаються в процесі науково-дослідчої та організаційної роботи Музею, тим більше, що місце його й роль в загальній системі музейного будівництва на Україні ще й досі офіційно не визначене: вважати закінченим збирання наукових колекцій колишніх панських маєтків, цінностей з був[ших] монастирів – не можна ні в якому разі.

Значна частина матеріалів з старих збірок розійшлося по руках приватників, незаконно увласнені різного гатунку меценатами-аматорами цінності є широкого суспільного значення, стають речами спекуляції. Робота вступає в нову фазу, ускладнюючись нез'ясованістю й недостатністю тих засад, що на них будується робота по охороні пам'яток культури. Незнання місцевих умов робітниками центральних наукових установ, обмеження прав музею щодо охорони пам'ятників культури – дали протягом останніх двох років явно негативні наслідки. Загрозливий стан справ, з охороною й збиранням культ[урних] цінностей не дивлячись на часто зовнішні ефекти – гіршає. Всяка робота Музею в даному відношенні особливо в зв'язку з передачею функцій закупки культ[урних] цінностей до органів Держторгу (Київська Контора) – унеможливується цілком.

Коли Волинський матеріал таким або іншим способом буде пересуватись до інших центрів, то для місцевих робітників одпадають стимули вести дальшу роботу по збиранню біб[ліотечного] майна, худ[ожніх] і інших цінностей, що досі збирались й зберігалися виключно завдяки їхній енергії.

Технічно неможливо собі уявити процес якогось сортування й одбору книжок до того часу, коли ВБУ ще не встановила, що саме в ній мається, з офіційних її справоздань. (ВБУ. Перше 10-річчя існування) визнано, що це може статися тільки через які-небудь 5–10 літ і то при цім одбір міг би бути плановим.

В. Я. Гнатюк зв'язує питання про наукову б[ібліоте]ку при Вол[инському] Держ[авному] музеї з напруженим ростом культурно-наукової праці на Рад[янській] Україні, що висунула з-поміж культурних осередків своїх такі величезної сили центри, як Київ, Харків, Одеса, Дніпропетровськ. Кожний з них розвиває цілу систему культурної роботи – науково-дослідчі кафедри, бібліотеки, музеї, вузи, архіви і м. д. Але разом з тим і поруч з ними існують культурні осередки меншої ваги, як Полтава, Чернігів, Вінниця, – що не можуть існувати без своїх наукових бібліотек, музеїв, архівів тощо.

Ж[итомир] належить до цих останніх центрів і потребує до себе більшої уваги, ніж бачив її до цього часу. Музей з бібліотекою і архів у повному складі повинні ними лишитися на місці. Бо тільки при цій умові може рости культ[урний] рівень краю і вивчатися місцева продукція, місцева економіка, місцеве життя. Потрібно поставити питання на порядок перед місцевими партійними й рад[янськими] органами й перед центром. Музеєві слід вжити найенергійніших заходів адміністративних і фінансових для підсилення каталогізації бібліотечних матеріалів. Наукова біб[ліоте]ка Волині повинна входити в дружні стосунки з іншими науковими б[ібліоте]ками через обмін дублікатами і позичання наукової літ[ерату]ри. Всеукраїнське значення певних експонатів – це гордість нашого музею, чи біб[ліоте]ки. І треба берегти, як бережуть їх Чернігів, Полтава й інші міста. На Україні є багато установ з експонатами всеукраїнської ваги. Тим часом вони існують на місці – літературний відділ Чернігівського музею, Музей ім. Поля в Дніпропетровську, Вериспінський музей у Миколаєві, б[ібліоте]ка Ніжинського ін[ституту] і т. д.

В. В. Мефьодова. Збільшення мільйонних книгосховищ ВБУ на кілька десятків тисяч книжок з біб[ліоте]ки Волинського музею ні в якому разі не виправдає тієї руйнації, що її може бути заподіяно для дальшого розвою науково-дослідчої діяльності і широкої культ[урної] роботи на Волині. Як видно з публікації, уміщеної в № 167 (438), Вечернего Київга од 19.VII.[1]928, питання про б[ібліоте]ку Вол[инського] музею поставлене було в зв'язку з докладом Укрнауці директора ВБУ т[овариша] Пастернака, від якого й мається упереджуюче повідомлення Музею з пропозицією припинити будь-які видачі книжкових матеріалів. Б[ібліоте]ка Вол[инського] музею це не фонди в якомусь безпородному стані. Вона являється одним із культурних осередків, органічно зв'язаних з життям та діяльністю наукових і освітніх закладів Волині, і з цим потрібно рахуватися. Питання вирішено поспішно, в цілком несподіваній формі, без попереднього ознайомлення з історією збірок, їх значенням для культурного життя Волині, обминаючи ті біжучі роботи, що проводять їх в Науковій б[ібліоте]ці Вол[инського] музею місцеві наукові сили, молодь.

Г. Г. Звада. Коли в наук[овій] б[ібліоте]ці Вол[инського] музею або ж в інших його збірках маються речі Всеукраїнського значення, то всі вони являються цілком приступними для наукового опрацювання як місцевими робітниками, так і робітниками інших міст Республіки чи Союзу. Так стоїть питання в багатьох округових центрах України. В основу правильного розподілу книжкових багатств потрібно в першу чергу покласти ґрунтовне вивчення існуючих книгосховищ, обмін дублікатним матеріалом, що мусить гарантувати нормальні умови для наукової праці в Києві, Житомирі, і в інших містах України, що можливо в даний час не мають ні оригінальних, ні дублетних матеріалів для належного укомплектування своїх основних збірок. Треба звернутись до місцевих урядових організацій з клопотанням про підтримку заходів, щоб ця наукова книгозбірня була упорядкована до кінця, щоб вона була забезпечена відповідними асигнуваннями й штатом, що дасть можливість у належному масштабі розгорнути наукову працю в заснованому науковому Товаристві, а також при переході на науково-дослідчу роботу і в Жит[омирських] вузах.

Збори обмінявшись думками, вважають справу з'ясованою й приймають одногосно резолюцію:

Культурне життя краю, потреби вивчення його економіки й побуту, а також забезпечення культурних вимог робітників і селян, викликали заснування в Житомирі ряду ВУЗів, спрямувало

діяльність Волинського Державного Музею на дослідчий шлях, привело до розгорнення праці Волинського Наукового Товариства краєзнавства.

Разом з цим збільшувались наукові збірки Музею, ставала на ноги й розвивалась наукова бібліотека, що існує в організаційному єднанні з Музеєм, ріс і зконцентровувався архів. Всі вони природньо стали науковою базою для культурної, краєзнавчої, наукової роботи всіх згаданих вище установ і залучення нормальних умов діяльності й дальшого розвитку культурних сил Волині.

Нарада визнає, що зменшення цієї бази через передачу чи однієї бібліотеки, чи й інших збірок Музейних або архівних до центральних установ київських спричиниться до гальмування культурної еволюції Волині.

Бібліотечне майно збільшить книжні збірки Всенародної бібліотеки Укр[аїни] переважно дублікатами, тому що в Києві при старих вузах цілі століття збирались могутні бібліотеки, яким постачались головніші й коштовніші матеріали славянські й західно-європейські (Університет, Академія і т. д.)

Коли навіть офіційні звіти ВБУ визнають, що каталогізація книжкового інвентаря при збільшенні співробітників удвоє (з 86 до 150) може бути закінченою тільки через літ 5–10, то правильні передача і одбір книжкового майна в разі потреби могли б одбутися тільки після цього терміну.

Збори вважають, що матеріали навіть Всеукраїнської ваги повинні бути гордістю бібліотеки, берегтися з іншими матеріалами, як то робиться і в інших книжкосховищах та Музеях України. Пересунення їх болюче відбилося б на праці місцевих культурних робітників, од яких відібраний був би стимул для дальшого збирання й вивчення ще не зібраних наукових матеріалів.

Міжбібліотечний обмін дублікатами й практика міжбібліотечних абонементів є достаточна запорука доступності для наукових робітників, що працюють не в Житомирі, наукових видань, які маютья в науковій бібліотеці при Волин. Музеї.

Тому нарада ухвалює звернутись до Міської ради та Округового Виконавчого Комітету з проханням поставити на порядок денний питання про Наукову Б-ку при Волинськ[им] Музеї, підтримати лінію Волинського Наукового Товариства та Наради перед відповідними центральними установами. Зробити доповідь доручається Голові й секретареві Наради.

Просити музей підняти, разом з Окренспектурою Народної Освіти, відповідне клопотання перед Укрнаукою про залишення Наук[ової] бібліотеки Вол[инського] Музею в непорушному складі на рівних правах з іншими Музеями та книжкосховищами України, що обслуговують так саме науково-дослідчі заклади, наукові асоціації та місцеві вузи.

*Голова наради підпис
Секретар підпис*

Держархів Житомирської обл., ф. Р-280, оп. 1, д. 89, арк. 155–158. Копія.

· Окружний архів.

Пам'ятки: археографічний щорічник /Держкомархів України. УНДІАСД; Редкол.: І.Б.Матяш (гол. ред.) та інш. – К., 2008. – Т.8. –С.39-55.